

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова  
Факультет міжнародних відносин, політології та соціології  
*Кафедра міжнародних відносин*

# ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Методичні вказівки

для здобувачів  
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти  
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,  
суспільні комунікації та регіональні студії»

Одеса  
«Астропринт»  
2025

Укладач

**Ганна Вікторівна Грабіна**, к. політ. н., доцент кафедри міжнародних відносин, факультету міжнародних відносин, політології та соціології, ОНУ імені І. І. Мечникова

Рецензенти:

**Ірина Михайлівна Милосердна**, к. політ. н., доцент кафедри політології, факультету міжнародних відносин, політології та соціології, ОНУ імені І. І. Мечникова;

**Юлія Іванівна Майстренко**, к. політ. н., доцент кафедри міжнародних відносин, Факультету міжнародних відносин, політології та соціології, ОНУ імені І. І. Мечникова

Рекомендовано до друку вченою радою факультету міжнародних відносин, політології та соціології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (*протокол № 4 від 20 грудня 2024 року*)

**Інформаційна** складова міжнародних відносин : методичні вказівки для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» / укл. Г.В. Грабіна. — Одеса : Астропринт, 2025. — 36 с.

Методичні вказівки розраховані на здобувачів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» та були розроблені відповідно до робочої програми та силябусу освітньої програми 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

УДК 327:351.746]:007(072)

© Грабіна Г.В., укладання, 2025

## ЗМІСТ

Передмова .....	5
<b>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Теоретичні аспекти соціальних комунікацій в умовах інформаційного суспільства.</b>	
Тема 1. Теоретичні засади й основні визначення понять «інформація» та «комунікація», встановлення їх взаємозв'язку.....	7
Тема 2. Інформаційна та комунікаційна політики держав, теоретичні аспекти. Основні поняття, предмет та структура міжнародної інформації, міждисциплінарний підхід.....	9
Тема 3. Міжнародні ініціативи побудови інформаційного суспільства. Інформаційна політика ООН.....	11
<b>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Зовнішньополітичні комунікативні технології та їх види.</b>	
Тема 4. Зовнішньополітичні комунікативні технології та їх типи. Публічна дипломатія, як основний різновид ЗКТ.....	13
Тема 5. Цифрова, культурна, іміджева та медіа-дипломатія як розширення публічної дипломатії.....	15
<b>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Міжнародна інформаційна безпека.</b>	
Тема 6. Інформаційна безпека: сутність й основні компоненти.....	17
Тема 7. Інформаційна війна як елемент інформаційного протистояння. Пропаганда та дезінформація - інформаційна зброя сучасності. Практичні способи та засоби протидії дезінформації.....	19
Тема 8. Гібридна війна як форма сучасного міжнародного конфлікту.....	21
Тема 9. Міжнародний інформаційний тероризм і кіберзлочинність. Практичні методи протистояння інформаційним та кібер загрозам.....	23
Тема 10. Міжнародне співробітництво в сфері інформаційної безпеки. Інформаційна безпека в діяльності міжнародних організацій.....	25

Тема 11. Збір даних та їх аналіз щодо впливу російської пропаганди на інфопростір країн Європи та України, використовуючи іншомовні першоджерела.....	27
Технічні вимоги та методичні рекомендації з виконання самостійної роботи.....	28
Форми контролю і методи оцінювання .....	30
Питання для періодичного та поточного контролю .....	31
Рекомендована література.....	33

## Передмова

**Метою** є сформувати цілісне впорядковане враження про суть та основні етапи становлення міжнародного інформаційного простору, а також про ключові процеси та тенденції, притаманні глобальній комунікаційній системі; сприяти формуванню навичок послідовного та всебічного аналізу закономірностей і особливостей розвитку світової комунікаційної системи; засвоєнні системних теоретичних і практичних знань з міжнародної інформації та комунікації, методик, прийомів та інструментів глобального аналізу, тенденцій розвитку світового інформаційного простору; розуміння сутності проблем інформаційної безпеки; закласти чітке розуміння місця та ролі України в глобальному інформаційному просторі та ймовірні перспективи щодо зміни її становища.

**Завданнями** курсу є:

- вивчення сучасного стану і тенденцій глобальних комунікаційних процесів, визначення їх впливу на світову, регіональну і національну політику;
- аналіз впливу ІКТ на розвиток глобального інформаційного суспільства;
- дослідження та прогнозування проблем міжнародного співтовариства в галузі інформації і комунікації;
- вивчення стратегій і практики міжнародної інформаційної політики;
- дослідження інформаційної складової глобальної економіки, безпеки, зовнішньої політики та міжнародного права;
- аналіз впливу інформаційного простору України на політичні аспекти інтеграції країни в світовий інформаційний простір;
- аналіз інформаційної політики України та практичних її результатів у співробітництві з різноманітними міжнародними організаціями та іншими акторами міжнародних відносин.

У результаті вивчення курсу здобувач вищої освіти повинен

**знати:**

- основні концепції та теорії інформаційної складової міжнародних відносин, зокрема теорії інформаційної безпеки, інформаційної війни, глобальної комунікації;
- особливості функціонування глобального інформаційного простору;
- роль інформації в міжнародних відносинах, її вплив на політичні, економічні, соціальні процеси в глобальному контексті;
- механізми використання інформаційних технологій у міжнародних відносинах, зокрема через масові медіа, соціальні мережі, дипломатичні комунікації;
- принципи функціонування міжнародної інформаційної безпеки та її взаємозв'язок з національною безпекою.

**вміти:**

- аналізувати інформаційні процеси в міжнародних відносинах, оцінюючи їх вплив на політичні та економічні рішення;
- використовувати інформаційні технології для збору, аналізу та обробки інформації, що стосується міжнародних відносин;
- оцінювати та розпізнавати інформаційні загрози на глобальному рівні, зокрема кіберзагрози та спроби дезінформації, і вживати необхідних заходів для їх нейтралізації;
- аналізувати інформаційну політику різних країн та міжнародних організацій;
- застосовувати методи інформаційного аналізу для дослідження та прогнозування міжнародних подій та тенденцій;
- оцінювати роль медіа та інформаційних агентств у міжнародних відносинах, зокрема їхній вплив на громадську думку і зовнішню політику.

## **ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Теоретичні аспекти соціальних комунікацій в умовах інформаційного суспільства.**

### **Тема 1. Теоретичні засади й основні визначення понять «інформація» та «комунікація», встановлення їх взаємозв'язку.**

Теоретичні засади понять «комунікація» та «інформація». Визначення поняття «комунікація»: історичний розвиток, сучасні трактування. Визначення поняття «інформація»: філософський, науковий та практичний підходи. Взаємозв'язок між комунікацією та інформацією: теоретичні моделі та практичні приклади. Конкретно-наукові підходи у вивченні інформації: математичний підхід (теорія інформації К. Шеннона); кібернетичний підхід (Н. Вінер); соціальний та комунікативний підходи до інформації. Інформація як ресурс суспільного розвитку. Інформаційні революції та їх вплив на суспільство. Основні етапи інформаційних революцій. Вплив інформаційних революцій на комунікаційні процеси. Функції та роль комунікації в суспільстві. Типи суспільних комунікацій.

### **Тема практичного заняття «Теоретичні основи розвитку суспільних комунікацій.» (2 год).**

1. Взаємозв'язок понять «інформація» й «комунікація».
2. Теоретичні основи розвитку суспільних комунікацій.
3. Інформаційні революції.
4. Комунікативний процес, його складові.
5. Функції й роль комунікації в суспільстві.
6. Типи суспільних комунікацій.

### **Самостійна робота. Теми рефератів.**

1. Роль та основні функції суспільних комунікацій.
2. Комунікативний процес: структура та складові.
3. Інформаційні революції що вплинули на розвиток комунікації.
4. Соціокультурні аспекти розвитку комунікацій.

### **Основні поняття**

**Інформація** — це сукупність відомостей про об'єкти, явища та процеси, котрі передаються за допомогою знакових систем. Інформація є основою для прийняття рішень, вона формує наші переконання та поведінку, заповнюючи прогалини у нашому розумінні світу.

**Комунікація** – передача та масовий обмін інформацією з метою впливу на суспільство чи його складові компоненти (тлумачення пов'язане з проблемами впливу масової комунікації та розвиток суспільних відносин).

На розвиток комунікації вплинули так звані інформаційні революції, які пов'язані з кардинальними змінами у сфері виробництва, обробки й циркуляції інформації, що призвели до радикальних перетворень суспільних відносин.

Досліджуючи комунікацію як явище, виділяють такі складники комунікативного процесу:

**Комунікант (адресант, автор, продуцент, джерело)** – той, хто ініціює процес комунікації, створює повідомлення, намагається здійснити вплив на комуніката.

**Комунікат (адресат, реципієнт, аудиторія)** – той, до кого звертається комунікант, чії інтереси, знання, соціально-демографічні характеристики враховує при моделюванні майбутньої комунікативної взаємодії.

Повідомлення кодується, **кодом** виступає мова чи інші символічні знаки (наприклад, жестикуляція чи сигнали). Сутність повідомлення залежить від інтенції комуніканта, тобто наміру поінформувати, наказати, розважити, продемонструвати тощо.

**Стратегічні комунікації** в міжнародних відносинах розглядаються як інтегровані комунікативні технології, спрямовані на забезпечення міжнародної взаємодії і формування тривалих формальних та неформальних зв'язків між урядовими інститутами, міжнародними акторами, дипломатичними установами і політичними лідерами з метою реалізації політичних, економічних, безпекових, культурних, соціальних і гуманітарних ініціатив і проектів.

## **Тема 2. Інформаційна та комунікаційна політики держав, теоретичні аспекти. Основні поняття, предмет та структура міжнародної інформації, міждисциплінарний підхід.**

Визначення ключових аспектів інформаційної та комунікаційної політики держав. Зростання значення інформаційних та комунікаційних технологій у міжнародних відносинах та глобалізації. Види інформаційної політики держав. Суб'єкти та об'єкти державної інформаційної політики. Сфери реалізації державної інформаційної політики. Комунікаційна політика держав. Визначення поняття «міжнародна інформація» та її основні складові. Роль міжнародної інформації у сучасних міжнародних відносинах. Типи джерел міжнародної інформації.

### **Тема практичного заняття «Інформаційний чинник в історії міжнародних відносин та світової політики.» (2 год).**

1. Основні чинники міжнародного інформаційного простору.
2. Роль та функції міжнародної інформації в міжнародних відносинах.
3. Типи джерел міжнародної інформації.

### **Самостійна робота. Теми рефератів.**

1. Комунікаційна політика Європейського Союзу.
2. Інформаційна політика України.
3. Види інформаційної політики держав.

### **Основні поняття**

**Інформаційна політика** — це система заходів, спрямованих на регулювання створення, поширення та використання інформації в межах держави та на міжнародному рівні. Важливість інформаційної політики для досягнення національних цілей, забезпечення національної безпеки, економічного розвитку та формування позитивного іміджу країни. Інформаційна політика сприяє розвитку медіа, захисту інформаційної безпеки та сприяє реалізації державних інтересів через інформаційні канали.

**Комунікаційна політика** визначає, як країна організовує та контролює всі форми комунікації в межах своєї території та за її межами. Включає не лише державну інформаційну політику, але й взаємодію державних органів з громадськістю, міжнародними партнерами, ЗМІ та іншими учасниками комунікаційного процесу.

**Міжнародна інформація** визначається як сукупність відомостей про систему міжнародних відносин, а також про структуру, загальні властивості інформації і питання, пов'язані з пошуком, збиранням, аналізом, зберіганням та розповсюдженням інформації у системі міжнародних відносин.

**Інформаційні ресурси** — це засоби, можливості і джерела інформації, які визначають роль і місце держави в світі і виступають показником національного багатства країни. Так, наприклад, в Конституції України та у Законі України «Про інформацію» написано: «Інформація є національною цінністю». До поняття «інформаційні ресурси» входять: фундаментальна інформація, поточна інформація, документована і зафіксована на документальних носіях інформація, новітня інформація або ноу-хау.

**Національний інформаційний продукт** — це матеріальний або нематеріальний результат інформаційної діяльності, який має синтезований характер, оскільки поєднує в собі результати інформаційної інтелектуальної діяльності суспільства та технічні засоби інформаційного забезпечення. Компонентами національного інформаційного продукту є: технічні засоби зв'язку (обчислювальна техніка та інші новітні технології), супутникові форми забезпечення передачі інформації, кабельні мережі, бази і банки даних, аудіовізуальне забезпечення передачі інформації, новітні оптоволоконні мережі, традиційні засоби передачі інформації.

### **Тема 3. Міжнародні ініціативи побудови інформаційного суспільства. Інформаційна політика ООН.**

Концепція Нового міжнародного інформаційного та комунікаційного порядку, її основні принципи. Хід реалізації концепції НМІКП. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства. Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання в новому тисячолітті». Основні напрямки інформаційної стратегії ООН.

#### **Самостійна робота.**

#### **Теми рефератів.**

1. Програма “Електронна Європа” і “Електронна Європа - 2002”, 2000 р.
2. Міжнародні ініціативи ООН у сфері інформаційного суспільства
3. Міжнародний союз електров'язку (ITU)
4. Всесвітній саміт з інформаційного суспільства (WSIS).

#### **Основні поняття**

**Концепція Нового міжнародного інформаційного та комунікаційного порядку (НМІКП)** знайшла своє втілення в першому глобальному аналітичному дослідженні ЮНЕСКО – «Багато голосів, один світ» (1980 р.), доповіді Міжнародної комісії з проблем комунікації, очолюваної відомим ірландським політиком Шоном МакБрайдом. Зокрема, упродовж обговорення нової концепції відзначено, що комунікація обіймає планетарні проблеми людства, виступає основою міжнародних відносин, сприяє врегулюванню конфліктів і взаєморозумінню між народами; підкреслено відповідальність політиків за прийняття керівних рішень, зважаючи на важливість проблеми Нового міжнародного інформаційного та комунікаційного порядку; закликали встановити постійний діалог між спільнотами і культурами, відмовитися від позиції монополізму та національного егоїзму в міжнародних інформаційних відносинах, надати можливість молодим державам включитися в інтенсивний міжнародний розвиток, осмислити свою роль у глобальних цивілізаційних процесах.

«Хартію глобального інформаційного суспільства», прийнято у липні 2000 р. в Окінаві країнами «Великої вісімки» в якій встановлюються основні принципи входження держав у це суспільство. «Вісімка» проголосила

основні положення, які країни будуть застосовувати при здійсненні політики з формування й розвитку інформаційного суспільства: 1) використання можливостей цифрових технологій (потенційні вигоди ІТ, що полягають у стимулюванні конкуренції, сприянні розширенню виробництва, створенні й підтримці економічного зростання та збільшення зайнятості, відкривають значні перспективи); 2) подолання електронно-цифрового розриву (кожний повинен мати можливість доступу до інформації та систем телекомунікації); 3) сприяння загальній участі (країни, що досягли успіху у використанні потенціалу ІТ, можуть сподіватися на подолання перепон, що, звичайно, виникають у процесі розвитку інфраструктури, та вирушити назустріч ефективнішій реалізації своїх цілей, на зразок скорочення бідності, охорони здоров'я, покращення санітарних умов, освіти, а також використання переваг швидкого зростання глобальної електронної торгівлі); 4) подальший розвиток (у створенні рамкових умов для розвитку ІТ і надалі відіграватимуть значну роль двостороння та багатостороння співпраця). Пріоритетними сферами визначено: створення політичного, нормативного та мережевого забезпечення; покращення зв'язку, розширення доступу та зменшення його вартості; зміцнення людського потенціалу; заохочення глобальної е-торгівлі в Мережі.

**Всесвітній саміт з проблем інформаційного суспільства (World Summit on the Information Society)** проведено в два етапи: перший етап – з 10 по 12 грудня 2003 р. в Женеві, другий – з 16 по 18 листопада 2005 р. в Тунісі. Під час саміту були розглянуті найважливіші проблеми інформаційного суспільства, а також прийнята Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання в новому тисячолітті», та План дій. Ці документи містять загальну концепцію інформаційного суспільства та керівні принципи її реалізації.

## **ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Зовнішньополітичні комунікативні технології та їх види.**

### **Тема 4. Зовнішньополітичні комунікативні технології та їх типи. Публічна дипломатія, як основний різновид ЗКТ.**

Зовнішньополітичні комунікативні технології, їх типи та практичне використання. Сутність, роль, цілі ЗКТ. Типи зовнішньополітичних комунікативних технологій. Поняття м'якої сили: визначення терміну, що охоплює використання культурних, дипломатичних, ідеологічних та інших немілітарних інструментів для досягнення зовнішньополітичних цілей. Елементи м'якої сили: культура, цінності, міжнародні організації, дипломатія, освітні програми, обмін студентами, гуманітарні ініціативи. Поняття публічної дипломатії: визначення публічної дипломатії як інструменту впливу через комунікацію з громадськістю, міжнародними ЗМІ та громадянським суспільством. Цілі публічної дипломатії. Інструменти публічної дипломатії. Сім «стовпів» публічної дипломатії Карла Росса.

#### **Самостійна робота. Теми рефератів.**

1. Особливості публічної дипломатії США.
2. Історія розвитку публічної дипломатії в Україні.
3. Особливості публічної дипломатії Великої Британії.
4. Особливості публічної дипломатії Великої Британії.
5. Особливості публічної дипломатії Німеччини.

#### **Основні поняття**

**Зовнішньополітичні комунікативні технології (ЗКТ)** – це системний процес обміну інформаційними потоками на міжнародному рівні, призначений забезпечити формування та підтримання міжнародного політичного іміджу держави й просування її національних інтересів. ЗКТ є невід'ємним компонентом внутрішньої та зовнішньої політики й забезпечують: політичну систему міжнародних відносин, оперативне реагування на зміну ситуації, прогнозування розвитку подій на основі аналізу інформаційних масивів, адекватний вплив на небажані зміни.

**Традиційна дипломатія** – інформаційно-аналітичну роботу територіальних і функціональних департаментів зовнішньополітичного відомства, дипломатичні заходи в країні перебування.

**Інформаційно роз'яснювальна робота** – система політичних, суспільних, інформаційних, культурологічних та організаційних заходів, спрямованих на

поширення за кордоном інформації про країну, її історію та культуру, основи та сучасний стан внутрішньої й міжнародної політики, місце і роль у світовому співтоваристві.

**М'яка сила (англ. soft power** — можна перекласти м'яка сила, м'яка влада, м'яка міць) — концепція, розвинена Джозефом Наєм для опису можливості отримати бажане через кооптацію (співробітництво) і привабливість на відміну від «твердої сили», тобто застосування примусових заходів або прямої оплати.

**Публічна дипломатія** — це урядова діяльність, яка спрямована на просування національних інтересів та національної безпеки через розуміння, інформування і здійснення впливу на зарубіжні аудиторії, а також розширення діалогу з іншими націями. Інформування та розуміння означає поширення інформації про внутрішню та зовнішню політику країни через усі можливі канали комунікації, враховуючи особливості сприйняття та культури цільової аудиторії.

### **Тема 5. Цифрова, культурна, іміджева та медіа-дипломатія як розширення публічної дипломатії.**

Сфери використання Інтернету у дипломатичній практиці. Цифрова дипломатія США. Цифрова дипломатія Великобританії. Цифрова дипломатія Франції. Медіа-дипломатія, функції сучасних ЗМІ у зовнішній політиці держав. Технології медіа-дипломатії. Культурна дипломатія, її основні завдання. Функції та інструменти культурної дипломатії. Іміджева дипломатія. Чинники, які впливають на формування й просування іміджу держави. Брендинг країн. Шестикутник бренда країни Саймона Анхольта. Основні відмінності між брендом держави й іміджем держави.

#### **Тема практичного заняття «Характеристика та різновиди зовнішньополітичних комунікативних технологій.» (4 год).**

1. Суб'єкти, об'єкти, цілі зовнішньополітичних комунікативних технологій.
2. Типи зовнішньополітичних комунікативних технологій.
3. Визначення поняття, цілі та інструменти публічної дипломатії.
4. Культурна та «медіа-дипломатія».
5. Чинники, які впливають на формування й просування іміджу держави.
6. Формування бренду держави.
7. Цифрова дипломатія, та її особливості.

#### **Самостійна робота. Теми рефератів.**

1. Особливості публічної дипломатії США.
2. Медіа та теле-дипломатія.
3. Національний бренд Україна.
4. Особливості формування іміджу держави.
5. Приклади успішних національних брендів країн.

#### **Основні поняття**

**Нова публічна дипломатія (цифрова дипломатія, digital diplomacy)** – це спосіб комунікативного впливу на міжнародну ситуацію та зарубіжну аудиторію за допомогою нових технологій (блоги, спеціальні сайти: Facebook, Twitter, YouTube, SMS-розсилка), які просуваються в зарубіжних країнах.

**Культурна дипломатія** є комплексом цілеспрямованих дій направлених на здійснення обміну ідеями, інформацією, цінностями, традиціями, віруваннями та іншими аспектами культури, з метою сприяння міжкультурному взаєморозумінню.



**Іміджеву дипломатію** визначають як діяльність спрямовану на створення та підтримання позитивного міжнародного іміджу та формування бажаної громадської думки. З огляду на те, що імідж країни формується широким колом зовнішньополітичних, економічних, культурних та інших дій держави та недержавних акторів, пов'язаних із цією країною, то поняття іміджевої дипломатії є тісно пов'язаним із іншими методами здійснення «м'якої сили», такими як публічна й культурна дипломатія.

**Кулінарна дипломатія** – це один із напрямів культурної та публічної дипломатії, яка сприяє встановленню міжнародних зв'язків, налагодженню діалогу й пошуку спільного для людей із різних куточків світу. Вона використовується за обіднім столом задля впливу на думки й настрої політиків і світових лідерів, а також пересічних громадян під час формування позитивного іміджу держави у світі. Національна кухня є головним аспектом взаємопорозуміння та співпраці між державами й народами у XXI ст. Кулінарна дипломатія сьогодні є засобом впливу, пом'якшує стосунки, допомагає розв'язати конфлікти, знайти порозуміння між державами, завдяки їхнім культурним цінностям і ставленню до національної кухні. Україна в цьому напрямі має велику перевагу, адже національна кухня вже завоювала своїх прихильників по всьому світу.

### **ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Міжнародна інформаційна безпека.**

#### **Тема 6. Інформаційна безпека: сутність й основні компоненти.**

Етапи трансформації ідей інформаційної безпеки. Суб'єкти і об'єкти інформаційної безпеки. Характеристики основних критеріїв інформаційної безпеки, модель тріади СІА. Види інформаційної безпеки. Дестабілізуючі чинники інформаційної безпеки. Класифікація загроз інформаційній безпеці. Забезпечення інформаційної безпеки у формах інформаційного патронату, інформаційної кооперації та інформаційного протиборства.

#### **Тема практичного заняття «Визначення сутності поняття інформаційної безпеки. Політичні доктрини глобальної інформаційної безпеки.» (2 год).**

1. Підходи до тлумачення поняття «інформаційна безпека».
2. Види інформаційної безпеки.
3. Принципи та напрями забезпечення інформаційної безпеки

#### **Самостійна робота. Теми рефератів.**

1. Положення про інформаційну безпеку в міжнародних стандартах.
2. Роль ООН в системі міжнародної інформаційної безпеки.
3. Правове регулювання питань інформаційної безпеки.
4. Стратегія інформаційної безпеки України.

#### **Основні поняття**

**Інформаційна безпека держави (суспільства)** характеризується ступенем захищеності держави (суспільства) та стійкості основних сфер життєдіяльності (економіки, науки, техносфери, сфери управління, військової справи тощо) стосовно небезпечних (дестабілізуючих, деструктивних, що уражають державні інтереси і т.ін.) інформаційних впливів, причому як з упровадження, так і добування інформації. Інформаційна безпека держави визначається здатністю нейтралізувати такі впливи.

**Дестабілізуючі чинники інформаційної безпеки** – явища й процеси природного і штучного походження, що породжують інформаційні загрози. Джерелами дестабілізуючих факторів можуть бути як окремі особи, так і організації та їхні об'єднання. До найбільш сильних із них відносять ворожі держави або коаліції ворожих держав, в яких для формування інформаційних загроз створюються і функціонують спеціальні органи і служби.

Поняття **інформаційної зброї** визначають як сукупність засобів, методів і технологій, що забезпечують можливість силового впливу на інформаційну

сферу протилежної сторони з метою руйнування її інформаційної інфраструктури, системи управління державою, зниження духовного потенціалу суспільства.

**Інформаційний патронат** – форма забезпечення інформаційної безпеки фізичних і юридичних осіб з боку держави. Він припускає забезпечення органів управління системи інформаційної безпеки держави відомостями про дестабілізуючі фактори і загрози стану інформованості фізичних і юридичних осіб і власне захист життєво важливих інтересів цих осіб від інформаційних загроз, тобто інформаційний захист.

**Інформаційне протиборство** - суперництво соціальних систем (країн, блоків країн) в інформаційній сфері з приводу впливу на ті або інші сфери соціальних відносин і встановлення контролю над джерелами стратегічних ресурсів, у результаті якого одна група учасників суперництва отримує переваги, необхідні їм для подальшого розвитку.

### **Тема 7. Інформаційна війна як елемент інформаційного протистояння. Пропаганда та дезінформація - інформаційна зброя сучасності. Практичні способи та засоби протидії дезінформації.**

Концепція інформаційної війни. Суб'єкти та основні компоненти інформаційних війн. Способи ведення інформаційних війн на державному та воєнному рівнях. Визначення поняття інформаційна зброя та сфер її застосування. Пропаганда та дезінформація як найпотужніші засоби впливу інформаційних операцій. Класифікація пропаганди та її методи. Дезінформація та її види. Фейкові новини як новий тренд дезінформації.

#### **Тема практичного заняття «Інформаційні війни сучасності: характерні ознаки та різновиди.» (2 год).**

1. Концепція інформаційної війни.
2. Форми інформаційної війни.
3. Визначення поняття пропаганда та її класифікація.
4. Методи пропаганди.
5. Дезінформація як ключовий метод «чорної пропаганди».
6. Види дезінформації.
7. Інформаційна війна росії проти України

#### **Самостійна робота. Теми рефератів.**

1. Становлення та розвиток поняття інформаційна війна.
2. Інформаційна війна росії проти України.
3. Методи впливу які використовуються сучасною пропагандою.
4. Фактчекінг як засіб протидії дезінформації.

#### **Основні поняття**

**Інформаційна війна** – протиборство непримиренних сторін у відповідному інформаційному просторі, яке здійснюється з використанням інформаційної зброї з метою нанесення максимальної шкоди противнику та мінімізації особистих втрат в економічній, військовій, політичній, ідеологічній сферах. Інформаційна війна ведеться не тільки у фізичному просторі, де знаходяться фізичні інформаційні системи і засоби, але й у віртуальній зоні (віртуальному або кібернетичному просторі).

**Інформаційна зброя** – це широкий клас засобів і способів інформаційного впливу на противника: від дезінформації й пропаганди до засобів радіоелектронної боротьби. Сфера застосування інформаційної зброї включає як воєнну галузь, так і економічну, банківську, соціальну та інші галузі.

**Пропаганда** – форма комунікації, спрямована на поширення фактів, аргументів, чуток та інших відомостей для впливу на суспільну думку на користь певної спільної справи чи громадської позиції. Пропаганда зазвичай повторюється та розповсюджується через різні засоби масової інформації, щоб сформувати обраний результат суспільної думки. Пропаганда є потужною зброєю у війні; використовується для дегуманізації та створення ненависті до відповідного ворога як зовнішнього, так і внутрішнього, створенням хибного образу у свідомості.

**Дезінформація** – викривлена, спотворена, неправдива інформація (брехня, обман, облуда), можливо, спотворена умисно (наклеп, плітки); у вузькому (фаховому, професійному) розумінні, – спосіб (різновид) психологічного впливу на свідомість людини (суспільства), засобом якого є інформація, тобто інформаційно-психологічний вплив, що здійснюється шляхом унесення змін до інформації, яка надходить до об'єкта впливу, для формування в нього хибного уявлення про певні події, факти, явища та, завдяки цьому, спонукання його до прийняття певних рішень (учинення певних дій або бездіяльності), вигідних суб'єкту впливу.

**Фактчекінг** – перевірка фактів та тверджень на точність і правдивість. Це поняття, яке прийшло з класичної журналістики, де кожен факт перед публікацією брався під сумнів, ретельно перевірявся. Сьогодні такий підхід став актуальним для будь-якого виду вебконтенту, зокрема рекламного характеру. Антонім факту – **фактоїд**, спотворена, неправдива інформація, інакше кажучи, фейк, і ними мережа переповнена. Для перевірки інформації у фактчекінгу застосовують лише дані з відкритих офіційних джерел. Не використовують інсайдерські дані, свідчення очевидців, думки експертів чи лідерів думок, дані з інших ЗМІ.

#### **Тема 8. Гібридна війна як форма сучасного міжнародного конфлікту.**

Інформаційні та психологічні війни як стартові елементи сучасної геополітичної боротьби. Концепція гібридної війни Френка Хоффмана. Визначення сутності гібридної війни та її основних складових. Три основних етапи ведення гібридних війн. Гібридна війна Росії проти України. Основні складові гібридної війни в російсько-українському протистоянні 2014–2022 років.

**Тема практичного заняття «Гібридні загрози сучасній міжнародній безпеці.» (2 год).**

1. Визначення поняття гібридна війна.
2. Ознаки сучасних гібридних воєн (проілюструйте відповідь прикладами).
3. Складові сучасної російсько-української гібридної війни.

**Самостійна робота. Теми рефератів.**

1. Основні етапи ведення гібридної війни.
2. Складові гібридної війни росії проти України.
3. Методи гібридної війни.
4. Приклади гібридної війни в сучасному світі.

#### **Основні поняття**

**Френк Хоффман**, консультант міністерства ВМФ США, один із авторів концепції «гібридної війни», наголошує, що кожній епосі властиві свої специфічні форми війни. Загалом сучасна епоха, на думку Ф. Хоффмана, характеризується процесами гібридизації, включно й у військовій сфері. Традиційні форми війни змішуються з діяльністю організованої злочинності, іррегулярними конфліктами та тероризмом. Для характеристики цієї нової реальності він пропонує застосовувати поняття «гібридної війни», яке дає змогу оперативно відобразити суть змін у характері сучасної війни.

**Гібридна війна** є новим видом військового протистояння, який поєднує в собі різноманітні форми агресії та нестандартні методи ведення бойових дій, що відрізняються від традиційних конфліктів. Вона поєднує військові та невійськові, традиційні та нетрадиційні засоби боротьби, що дозволяє агресору вести війну, не оголошуючи її офіційно та не використовуючи відкриту військову силу. Гібридна війна активно використовує політичні, економічні, інформаційні та культурні інструменти для досягнення

стратегічних цілей, змінюючи природу міжнародних конфліктів та ставлячи нові виклики перед світовим співтовариством.

**Неформальні війни** – це збройні конфлікти, у яких принаймні одна або обидві сторони є недержавними утвореннями. Нові загрози, що виникли після закінчення холодної війни, призвели до виникнення феномену сірої зони, тобто до комбінації війни й воєнних дій з організованою злочинністю (наприклад конфлікту в Республіці Ічкерія).

**Інформаційно-психологічні операції (ПСО, англ. – Psychological Operations, PSYOP)** — це різновид інформаційних операцій, проведення яких передбачає використання на практиці складної сукупності узгоджених, скоординованих і взаємопов'язаних форм, методів і прийомів психологічного впливу. Складаються з політичних, військових, економічних, дипломатичних і власне інформаційно-психологічних заходів, спрямованих на конкретну людину чи групи людей з метою впровадження в їх середовище чужих ідеологічних і соціальних установок, формування помилкових стереотипів поведінки, трансформації в потрібному напрямку їх настроїв, почуттів, волі. о елементів ПСО відносяться дезінформація, пропаганда, перебільшення певної інформації або применшення іншої, диверсії в тилу, кібератаки.

### **Тема 9. Міжнародний інформаційний тероризм і кіберзлочинність. Практичні методи протистояння інформаційним та кібер загрозам**

Визначення та основні ознаки інформаційного тероризму. Розподіл інформаційного тероризму на інформаційно-психологічний тероризм та інформаційно-технічний тероризм. Медіа-тероризм: визначення, суб'єкти, об'єкти, аудиторія (її групи). Кібертероризм та кіберзлочинність основні характеристики, спільні та відмінні риси.

#### **Самостійна робота. Теми рефератів.**

1. Кібертероризм як форма міжнародного тероризму.
2. Форми та прояви інформаційного тероризму.
3. Медіа-тероризм як форма міжнародного тероризму.
4. Види кіберзлочинів та протидія їм.

#### **Основні поняття**

**Інформаційний тероризм** – це навмисний, політично мотивований напад на інформацію, комп'ютерні системи, комп'ютерні програми і дані, який спричиняє насильство щодо невійськових цілей, скоєне субнаціональними групами чи прихованими агентами. Крім того, існує ще й такий вид, **інформаційно-технічний тероризм**, метою якого є завдання збитків окремим елементам та всьому інформаційному середовищу у цілому. Наприклад, можна навести штучне перезавантаження вузлів комунікації.

**Кібер-тероризм** спрямований на проникнення в інформаційно-телекомунікаційну систему, перехоплення, управління засобами мережевого інформаційного обміну та здійснення інших деструктивних дій. Небезпечність даного виду тероризму полягає у тому, що він не має ніяких національних меж та у проблематичності виявлення терориста в інформаційному просторі.

**Медіа-тероризм** – це інтенсивне використання засобів мас-медіа (включаючи супутникове телебачення, Інтернет, стільниковий зв'язок та ін.) не тільки на етапі розповсюдження меседжу про терористичний акт (як факт або загрозу), але й на попередніх етапах – створення терористичного угруповання, рекрутингу, пошуку джерел фінансування, встановлення зв'язків між терористами та ін., то інформаційна війна, точніше, її засоби, можуть слугувати ефективним інструментом в антитерористичній боротьбі.

**Телекілер («медіа-кілер»)** – термін, який використовують щодо характеристики діяльності журналістів, які вибудовують свою роботу на зборі та упередженій подачі компрометуючих матеріалів з метою викриття об'єкта дослідження. Поняття «медіа-кілер» застосовують не лише стосовно окремих журналістів, але і до видань загалом, які займаються публікацією компромату.

#### **Тема 10. Міжнародне співробітництво в сфері інформаційної безпеки. Інформаційна безпека в діяльності міжнародних організацій.**

Винесення проблеми міжнародної інформаційної безпеки на політичний та міжнародно-правовий рівень (1996 р.). Резолюція ООН «Досягнення у сфері інформатизації і телекомунікацій в контексті міжнародної безпеки», п'ять базових принципів міжнародної інформаційної безпеки. Інформаційна безпека ЄС. Визначення Європейською комісією дій, що порушують безпеку інформаційних мереж і систем. Основні напрями європейської політики інформаційної безпеки. Реформи захисту інформаційного простору Європейським Союзом (2015 р.). Інформаційна безпека в діяльності НАТО. Оновлений план НАТО з кібербезпеки (2017 р.). Відомства, центри та управління з кіберзахисту створені НАТО.

#### **Тема практичного заняття «Інформаційна безпека в діяльності міжнародних організацій.» (2 год).**

1. Інформаційна безпека в діяльності ЄС.
2. Інформаційна безпека в діяльності НАТО.
3. Інформаційна безпека в діяльності ООН.

#### **Самостійна робота. Теми рефератів.**

1. Робота Європейської агенції з питань мережевої та інформаційної безпеки.
2. Основні положення політики безпеки НАТО.
3. Базові принципи міжнародної інформаційної безпеки.
4. Участь України у міжнародних проєктах та організаціях що займаються питаннями інформаційної безпеки.

#### **Основні поняття**

**Інформаційна безпека** — це стан захищеності систем обробки і зберігання даних, при якому забезпечено конфіденційність, доступність і цілісність інформації, використання й розвиток в інтересах громадян або комплекс заходів, спрямованих на забезпечення захищеності інформації особи, суспільства і держави від несанкціонованого доступу, використання, оприлюднення, руйнування, внесення змін, ознайомлення, перевірки запису чи знищення. Інформаційна безпека держави характеризується ступенем захищеності і, отже, стійкістю основних сфер життєдіяльності (економіки, науки, техносфери, сфери управління, військової справи, суспільної свідомості і т. д.) стосовно небезпечних (дестабілізаційних, деструктивних,

суперечних інтересам країни тощо), інформаційним впливам, причому як до впровадження, так і до вилучення інформації.

**Міжнародна інформаційна безпека** визначається як взаємодія акторів міжнародних відносин з операцій підтримання сталого миру на основі захисту міжнародної інфосфери, глобальної інфраструктури та суспільної свідомості світової спільноти від реальних і потенційних інформаційних загроз.

**Європейська агенція з питань мережевої та інформаційної безпеки (European Network and Information Security Agency – ENISA)**, діяльність якої спрямована на зміцнення можливостей європейської спільноти, країн-членів, а також ділових кіл в сфері попередження і реагування на проблеми, пов'язані з інформаційною безпекою. Агенція також допомагає Європейській комісії у попередній технічній роботі з метою оновлення і вдосконалення європейського законодавства в сфері мережевої та інформаційної безпеки.

**CERT-UA** - Урядова команда реагування на комп'ютерні надзвичайні події України, яка функціонує в складі Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

#### **Тема 11. Збір даних та їх аналіз щодо впливу російської пропаганди на інфопростір країн Європи та України, використовуючи іншомовні першоджерела.**

Аналіз інфопростору країн Європи на предмет просування російської дезінформації та її основних наративів. Збір даних та аналіз інфопростору України. Порівняльний аналіз отриманих даних щодо спільності та відмінності наративів для кожної з проаналізованих країн.

#### **Самостійна робота. Теми рефератів.**

1. Збір даних щодо просування наративів російської пропаганди в країнах Європи (країна на вибір).
2. Аналіз основних наративів російської дезінформації та пропаганди в українському інфопросторі.
3. Порівняти спільність та відмінність наративів російської дезінформаційної кампанії у країнах ЄС та Україні.

#### **Основні поняття**

**Системний аналіз** — науковий метод пізнання, що являє собою послідовність дій з установлення структурних зв'язків між змінними або елементами досліджуваної системи. Спирається на комплекс загальнонаукових, експериментальних, природничих, статистичних, математичних методів. Системний аналіз виник в епоху застосування комп'ютерної техніки у бізнесі та інших сферах діяльності. Успіх його застосування у вирішенні складних завдань багато в чому визначають можливості сучасних інформаційних технологій. Технічні вимоги та методичні рекомендації з виконання самостійної роботи.

**Порівняльний метод** — виявлення і пошук, визначення властивостей та характеристик на основі зібраних статистичних даних або емпіричних досліджень окремих об'єктів або явищ. Використовуються з метою встановлення логічних закономірностей які впливають на досліджувані об'єкти або явища, і пошуку переваг та вразливостей які можуть виявлятися під впливом факторів.

### **Технічні вимоги та методичні рекомендації з виконання самостійної роботи**

Самостійна робота здобувача вищої освіти включає підготовку реферату та його публічний захист у рамках лекцій чи практичних занять. Здобувач самостійно обирає тему для дослідження, що сприяє розвитку навичок самостійного аналізу та критичного мислення. Обсяг реферату повинен складати 6-8 сторінок. У процесі виконання самостійної роботи здобувачі вищої освіти розвивають такі компетентності: пошук, підбір та систематизація джерел і наукової літератури; обробка, аналіз та критична оцінка інформації; логічний і послідовний виклад результатів дослідження; формулювання аргументованих висновків; правильне оформлення науково-довідкових матеріалів; навички публічного захисту реферату. За необхідності здобувач вищої освіти може звернутися до викладача за роз'ясненнями щодо написання роботи. Викладач надає методичну підтримку, рекомендації щодо підбору джерел, структури роботи та оформлення матеріалів.

Здобувач вищої освіти повинен самостійно підібрати і систематизувати необхідну літературу для дослідження. Особливу увагу слід приділяти сучасним науковим працям, а також роботам зарубіжних дослідників, що дозволяє порівнювати точки зору вітчизняних і міжнародних експертів. Для оформлення посилань у тексті й прикінцевого «Списку літератури» слід використовувати ДСТУ2015.

Тема реферату має бути висвітлена у контексті сучасних наукових концепцій, доктрин та методологій. Важливо аргументовано та доречно використовувати основні наукові терміни, спираючись на авторитетні джерела та дослідження.

Реферат повинен складатися з трьох основних частин: вступу, основної частини та висновків. У вступі здобувач вищої освіти повинен зазначити тему дослідження, обґрунтувати її актуальність і визначити основні завдання. Основна частина містить виклад матеріалу з обов'язковими посиланнями на

використані джерела інформації. У висновках здобувач формулює власні думки та оцінки, які виникли в процесі дослідження, стосовно певної проблеми.

### Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний/періодичний контроль											Підсумковий контроль (іспит)	Сума балів	
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3						Індивідуальне самостійне завдання	35	100
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11	20		
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5			

### Питання для підсумкового контролю

- 1.Взаємозв'язок понять «інформація» й «комунікація».
- 2.Теоретичні основи розвитку суспільних комунікацій.
- 3.Інформаційні революції.
- 4.Комунікативний процес, його складові.
- 5.Функції й роль комунікації в суспільстві.
- 6.Типи суспільних комунікацій.
- 7.Інформаційна політика держави.
- 8.Комунікаційна політика держави.
- 9.Визначення поняття « міжнародна інформація», та його основних складових.
- 10.Основні чинники міжнародного інформаційного простору.
- 11.Роль та функції міжнародної інформації в міжнародних відносинах.
- 12.Типи джерел міжнародної інформації.
- 13.Концепція «Нового міжнародного інформаційного та комунікаційного порядку», її основні принципи.
- 14.Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства.
- 15.Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання в новому тисячолітті».
- 16.Інформаційна політика ООН.
- 17.Суб'єкти, об'єкти та цілі зовнішньополітичних комунікативних технологій.
- 18.Типи зовнішньополітичних комунікативних технологій.
- 19.Поняття, цілі та інструменти публічної дипломатії.
- 20.Культурна та «медіа-дипломатія».
- 21.Чинники, які впливають на формування й просування іміджу держави.



- 22.Формування бренду держави.
- 23.Підходи до тлумачення поняття «інформаційна безпека».
- 24.Види інформаційної безпеки.
- 25.Принципи та напрями забезпечення інформаційної безпеки.
- 26.Інформаційні загрози.
- 27.Інформаційна зброя.
- 28.Концепція інформаційної війни.
- 29.Форми інформаційної війни.
- 30.Визначення поняття пропаганда та її класифікація.
- 31.Методи пропаганди.
- 32.Дезінформація як ключовий метод «чорної пропаганди».
- 33.Види дезінформації.
- 34.Визначення поняття гібридна війна.
- 35.Ознаки сучасних гібридних воєн (проілюструйте відповідь прикладами).
- 36.Складові сучасної російсько-української гібридної війни.
- 37.Міжнародний інформаційний тероризм.
- 38.Кібертероризм: визначення, види, приклади.
- 39.Кіберзлочинність: визначення, види, приклади.
- 40.Інформаційна безпека в діяльності ЄС.
- 41.Інформаційна безпека в діяльності НАТО.

### Рекомендована література Основна

1. Андрущенко Т., Зеленін В. Психологія політичної пропаганди : метод. рекомен. Київ, 2022. 88 с.
2. Горбулін В. Світова гібридна війна: український фронт: монографія. Київ, 2017. 496 с.
3. Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки: навч. посіб. Київ, 2018. 357 с.
4. Іванова Н.С., Публічна дипломатія як ефективний механізм зовнішньої політики держави. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Вип. 32, 2018. С. 122-127. URL: <https://periodicals.karazin.ua/politology/article/view/10929/10534>
5. Карпчук Н. Міжнародна інформація та суспільні комунікації: навч. посіб. Луцьк, 2018. 514 с.
6. Матяш І., Матвієнко В., Культурна дипломатія: навч. посіб. Київ, 2021. 252 с.
7. Піпченко Н., Макаренко Є. Віртуальна дипломатія: підручник. Київ., Центр вільної преси, 2010. 301 с.
8. Почепцов Г., Чукут С. Інформаційна політика: навч. посіб. Київ, 2008. 663 с.
9. Disinformation and propaganda – impact on the functioning of the rule of law in the EU and its Member: research paper. Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, 2019. 202. p.
10. Nye J.S. Public Diplomacy and Soft Power. The Annals of the American Academy of Political and Social Science. 2008. Vol. 616. pp. 101-102.

### Допоміжна

1. Атаманенко А., Роль закордонних українців в українській публічній та культурній дипломатії: історичний та сучасний аспекти, 2019. URL: [https://eprints.oa.edu.ua/8193/1/NZ\\_Vyp\\_29\\_Atamanenko\\_Alla.pdf](https://eprints.oa.edu.ua/8193/1/NZ_Vyp_29_Atamanenko_Alla.pdf)
2. Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання в новому тисячолітті», 2003.
3. Карпчук Н. Засади комунікаційної політики: досвід країн-членів Європейського Союзу: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 439 с.
4. Любохинець Л.С., Поплавська О.В., Світова практика забезпечення інформаційної безпеки в сучасному глобалізованому середовищі. Бізнес-навігатор. 2017. Вип. 4-1. С. 93-97 URL: <https://mail.google.com/mail/u/0/?tab=wm&zx=ahqxo6sep2yj#inbox?project=1>
5. Макаренко Є. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах. Міжнародні відносини Серія "Політичні науки". 2017. № 15. URL: [http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol\\_n/article/view/3117](http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3117)
6. Макаренко Є. Ожеван М., Європейські комунікації: навч. посіб. Київ, 2006. 535 с.

7. Макаренко Л.П. Стратегічні комунікації як засіб запобігання та протидії інформаційним війнам. Регіональні студії. 2022. №30. С 75-81 URL: [https://www.researchgate.net/publication/363174825\\_STRATEGICNI\\_KOMUNIKACII\\_AK\\_ZASIB\\_ZAPOBIGANNA\\_TA\\_PROTIDII\\_INFORMACIJNIH\\_VIJNAM\\_STRATEGIC\\_COMMUNICATIONS\\_AS\\_A\\_MEANS\\_OF\\_PREVENTING\\_AND\\_COUNTERING\\_INFORMATION\\_WARS](https://www.researchgate.net/publication/363174825_STRATEGICNI_KOMUNIKACII_AK_ZASIB_ZAPOBIGANNA_TA_PROTIDII_INFORMACIJNIH_VIJNAM_STRATEGIC_COMMUNICATIONS_AS_A_MEANS_OF_PREVENTING_AND_COUNTERING_INFORMATION_WARS)
8. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни: монографія. Київ: Вид. Дім «Києво-Могилянська академія». 2015. 497 с.
9. Розумна О. П., Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи: аналітична доповідь. Київ. 2016. 53 с. URL: [https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-09/kultu\\_dypl-26841.pdf](https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-09/kultu_dypl-26841.pdf)
10. Феськов І. В., Основні методи ведення гібридної війни в сучасному інформаційному суспільстві. Актуальні проблеми політики. 2016. Вип. 58. С.66-76. URL: [http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8876/Feskov%20APP\\_58-8.pdf;jsessionid=CEFF591E55700018B6673864E6765BD3?sequence=1](http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8876/Feskov%20APP_58-8.pdf;jsessionid=CEFF591E55700018B6673864E6765BD3?sequence=1)
11. Фролова О. Міжнародне співробітництво в галузі забезпечення інформаційної безпеки. Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. 2019. Вип. 46. С. 123-136. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP\\_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=VLNU\\_Mv\\_2019\\_46\\_13](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=VLNU_Mv_2019_46_13)

#### **Інформаційні ресурси**

Центр стратегічних комунікацій. URL: <https://spravdi.gov.ua/EUvsDisinfo>. URL: <https://euvdisinfo.eu/>

The NATO Strategic Communications Centre of Excellence (NATO StratCom COE). URL: <https://stratcomcoe.org/>

The European Union Agency for Cybersecurity (ENISA). URL: <https://www.enisa.europa.eu/>

*Навчальне видання*

## **ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Методичні вказівки

для здобувачів

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Укладач

**ГРАБІНА Ганна Вікторівна**

Надруковано в авторській редакції  
з готового оригінал-макета

Завідувачка редакції *Т. М. Забанова*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 2,09.  
Тираж 100 прим. Зам. № 73.

Видавництво і друкарня «Астропринт»  
65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21  
Тел.: (0482) 37-14-25, 33-07-17, (048) 7-855-855  
**e-mail: [astro\\_print@ukr.net](mailto:astro_print@ukr.net); [www.astroprint.ua](http://www.astroprint.ua)**

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1373 від 28.05.2003 р.